Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	27 Mehefin 2023
Aelod / Swyddog Arweiniol	Y Cynghorydd Gwyneth Ellis, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol / Steve Gadd, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Awdur yr adroddiad	Steve Gadd, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Teitl	Adroddiad Cyllid (Mai 2023/24)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn nodi manylion cyllideb refeniw ac arbedion y Cyngor fel y cytunwyd arnynt ar gyfer 2023/24. Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi diweddariad cryno o'r Cynllun Cyfalaf yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a'r Cynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Pwrpas yr adroddiad yw rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am sefyllfa ariannol bresennol y Cyngor, a chadarnhau'r cyllidebau gwasanaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer 2023/24.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod yr Aelodau yn nodi'r cyllidebau a bennwyd ar gyfer 2023/24 a'r cynnydd yn erbyn y strategaeth y cytunwyd arni.

3.2 Bod aelodau'n cymeradwyo'r cynlluniau i ddarparu cyllid cyfatebol i gefnogi Cynllun Grant Cartrefi Gweigion er mwyn dod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd, fel y nodir yn adran 6.9 ac Atodiad 5.

3.3 Bod Aelodau'n nodi'r defnydd o arian at raid y Rhaglen Gyfalaf i dalu am y gorwariant a ragwelir ar gynllun cyfalaf Depo'r Gerddi Botanegol (Cam 1) fel y nodir yn adran 6.10.

4. Manylion yr adroddiad

Mae'r adroddiad yn rhoi crynodeb o gyllideb refeniw’r Cyngor ar gyfer 2023/24 fel nodir yn Atodiad 1. Bydd yr Adroddiad Crynhoi’r Gyllideb llawn ar gyfer 2023/24 sy’n darparu manylion cyllideb refeniw’r cyngor gan gynnwys crynodeb o gyllidebau adrannol yn cael ei rhannu yn un o gyfarfodydd y Cabinet yn y dyfodol, sydd wedi cael ei oedi yn sgil y gwaith sydd angen ei wneud er mwyn adlewyrchu strwythur newydd y Cyngor o fis Ebrill 2023 a’r gwaith ychwanegol ar Ddatganiad Cyfrifon 2021-22.

Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £250.793 miliwn (£233.696 miliwn yn 22/23). Rhagwelir y bydd gorwariant o £3.348 miliwn ar sefyllfa cyllidebau gwasanaeth a chorfforaethol. Bydd angen i wasanaethau adolygu gwariant ac incwm yn eu meysydd yn barhaus er mwyn lliniaru effaith y gorwariant cyllidebol cyffredinol. Amlinellir cefndir y risgiau a’r rhagdybiaethau cyfredol sy’n sail i'r asesiad hwn yn Adran 6 ac Atodiad 2.

Roedd cyllideb 2023/24 yn gofyn am ddod o hyd i, a chytuno ar, £8.172 miliwn o arbedion ac effeithlonrwydd fel y nodir isod:

- Lleihau’r Gyllideb Ariannu Cyfalaf a’r Gyllideb Cronfeydd Wrth Gefn Corfforaethol (£2.267 miliwn)
- Effaith adolygiad actiwaraidd pob tair blynedd o Gronfa Bensiynau Clwyd (£3.828 miliwn)
- Arbedion o ddarparu’r gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau’n fewnol eto (£0.300 miliwn)
- Mae Ffioedd a Thaliadau wedi bod yn destun chwyddiant yn unol â’r polisi Ffioedd a Thaliadau y cytunwyd arno (£0.423 miliwn).
- Mae arbedion effeithlonrwydd gweithredol (£0.538 miliwn) wedi’u nodi’n bennaf gan wasanaethau yn ystod y flwyddyn ac o fewn cyfrifoldeb a ddirprwywyd i Benaethiaid Gwasanaeth mewn ymgynghoriad ag Aelodau Arweiniol.
- Gofynnwyd hefyd i ysgolion gynllunio ar gyfer 1% o effeithlonrwydd (£0.816 miliwn).

Tybir bod yr arbedion corfforaethol a gweithredol, a’r cynnydd mewn ffioedd a thaliadau wedi’u cyflawni.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau refeniw a chyfalaf y Cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol yn sylfaen i waith ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Manylir ar naratifau gwasanaethau sylweddol sy'n egluro amrywiadau a risgiau yn Atodiad 2, ond dylid nodi'r canlynol hefyd:

6.1 Cyllidebau Corfforaethol – Er y rhagwelir ar hyn o bryd y byddwn yn mantoli'r gyllideb, mae'n anodd mesur y risgiau canlynol gan ei bod yn gynnar yn y flwyddyn:

- Setliadau cyflog ar gyfer 2023/24
- Galw ar gronfeydd arian at raid ar gyfer ynni a phwysau chwyddiannol eraill (gweler 6.1)

Bydd y rhain yn cael eu monitro'n agos dros y misoedd nesaf.

6.2 Y Gwasanaeth Addysg a Phlant - Er bod pwysau ychwanegol o £2.7 miliwn wedi'i dderbyn fel rhan o gyllideb 2023/24 y cytunwyd arni, mae hwn yn dal yn faes sy'n peri pryder. Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw £1.6 miliwn o orwariant yn sgil pwysau yn y maes gofal cymdeithasol plant.

6.3 Gofal Cymdeithasol i Oedolion a Gwasanaethau Digartrefedd - Er bod pwysau ychwanegol o £8.187 miliwn wedi'i gynnwys yn y gyllideb ar gyfer 2023/24, mae hwn yn dal yn faes sy'n peri pryder. Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw £1.664 miliwn yn sgil pwysau o ganlyniad i gostau lleoli (£1.5 miliwn) a (£0.2 miliwn) yn y maes Digartrefedd.

6.4 Ysgolion – Roedd y gyllideb y cytunwyd arni gan y Cyngor ar gyfer 2023/24 yn cynnwys cyfanswm buddsoddiad ychwanegol net o ychydig dros £3.03 miliwn yng nghyllidebau dirprwyedig ysgolion (heb gynnwys cynnydd i grantiau gan Lywodraeth Cymru). Y cyfnod monitro cyntaf ar gyfer ysgolion yw diwedd mis Mehefin pan fyddant yn cyflwyno adroddiadau monitro manwl. Mae balansau ysgolion a ddygwyd ymlaen i

2023/24 yn parhau i fod yn uchel iawn gyda balans net o £8.939 miliwn, sy'n cynrychioli gostyngiad o £3.509 miliwn yn y balans a ddygwyd ymlaen i 2022/23, sef £12.448 miliwn. Bydd cydweithwyr Addysg a Chyllid yn gweithio'n agos i helpu i sicrhau bod y balansau hyn yn cael eu defnyddio mewn modd amserol ac effeithiol. Mae gorwariant bychan o £169,000 ar gyllidebau sydd heb eu dirprwyo.

6.6 Y Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Mae'r sefyllfa refeniw diweddaraf yn rhagdybio y bydd gostyngiad mewn balansau ar ddiwedd y flwyddyn o £818,000 o'i gymharu â £922,000 adeg y cymeradwywyd y gyllideb. Mae'r symudiad yn ymwneud â gostyngiad yn incwm rhenti amcangyfrifedig, a gaiff ei gydbwyso gan gyfraniad is at raglen gyfalaf y CRT. Felly rhagwelir y bydd balansau'r CRT yn £750,000 ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r gyllideb Gyfalaf o £19.5 miliwn yn adlewyrchu cyfraniad refeniw is.

6.6 - Rheoli'r Trysorlys - Ar ddiwedd mis Mai, roedd cyfanswm benthyciadau'r Cyngor yn £250.143 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 4.18%. Roedd balansau buddsoddi yn £13 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 3.38%.

6.8 Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor i'w weld yn Atodiad 3. Mae'r Cynllun Cyfalaf cymeradwy yn £104.5 miliwn gyda'r gwariant hyd yma'n £4.9 miliwn. Mae Atodiad 4 yn cynnwys diweddariad ar y prif brosiectau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Cyfalaf cyffredinol.

6.9 Mae'r Grŵp Craffu Cyfalaf wedi adolygu a chefnogi achos busnes ar gyfer gwariant cyfalaf o £178,000 fel cyfraniad cyllid cyfatebol at ddyraniad tybiedig Cynllun Grant Cartrefi Gweigion Cenedlaethol Llywodraeth Cymru o £1.78 miliwn dros 2 flynedd. Y cynnig yw gweithredu cynllun tai gwag gan ddarparu cefnogaeth i alluogi defnydd i gael ei wneud unwaith eto o eiddo gwag fel prif ac unig fan preswyl perchennog yr eiddo. Nodir y cynigion yn Atodiad 5, a chânt eu hargymell yn 3.2.

6.10 Rhagwelir y bydd gorwariant o £186,000 (21%) ynghlwm â phrosiect Depo'r Gerddi Botanegol (Cam 1) sydd wedi'i gynnwys o fewn y rhaglen gyfalaf (£880,000) yn sgil oedi a chynnydd mewn costau materol. Mae'r cynllun bron â chael ei gwblhau a bydd y gorwariant yn cael ei ariannu gan ddefnyddio'r arian at raid o fewn y rhaglen gyfalaf, sydd ar hyn o bryd yn £764,000.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Cafodd Asesiadau o'r Effaith ar Les ar gyfer y cynnydd yn Nhreth y Cyngor ei gyflwyno i'r Cyngor ar 25 Ionawr.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan y Tîm Arwain Strategol, cyfarfodydd Briffio'r Cabinet, Arweinwyr Grŵp a chyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Mae'r Fforwm Cyllidebau Ysgolion wedi'i gynnwys yn y cynigion drwy'r flwyddyn. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol. Mae proses y gyllideb ar gyfer 2024/25 yn cynnwys cynlluniau i ymgynghori ac ymgysylltu â'r cyhoedd a budd-ddeiliaid eraill.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae lefel sylweddol y gorwariant ar draws y gwasanaethau yn bryder mawr yn y flwyddyn bresennol ac ar gyfer y tymor canolig. Rydym wedi buddsoddi'n sylweddol yn y meysydd gwasanaeth penodol hyn dros y blynyddoedd diwethaf, a disgwylir y bydd yr angen hwnnw'n parhau. Mae'r pwysau cychwynnol eisoes wedi'u cynnwys yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a bydd y rhain yn cael eu hadolygu; bydd y pwysau ar y gwasanaethau hyn yn cael ei adolygu dros y misoedd nesaf. Mae'n ymddangos bod yr arian a gedwir wrth gefn yn gorfforaethol yn ddigon i dalu am bwysau'r gwasanaeth ar gyfer y flwyddyn ariannol hon, ond disgwylir y bydd risgiau a phwysau pellach yn y misoedd nesaf sy'n ymofyn camau rheoli cadarnhaol er mwyn lleihau gwariant yn ystod y flwyddyn.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae'n parhau i fod yn gyfnod ariannol heriol iawn ac mae'r materion gwasanaeth arbennig hyn, ynghyd â phwysau chwyddiant drwy'r holl wasanaethau, yn dod yn fwyfwy anodd eu hariannu wrth i'n cyllid fethu dal i fyny â'r pwysau o ran chwyddiant, gwasanaethau a demograffeg. Mae lefel y pwysau cyllidebol yn ystod y flwyddyn yn debygol o leihau lefel yr arian wrth gefn i lefel y bydd yn rhaid ei hailgyflenwi o fewn y broses gyllidebol ar gyfer

2024/25. Er bod y rhagolygon ariannol yn edrych yn ansicr, mae gan y Cyngor broses gyllidebol gadarn sy’n helpu i nodi’r pwysau hyn ac arbedion a dulliau ariannu a fydd yn helpu i gynnal cyflwr ariannol y Cyngor i’r dyfodol.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

O dan Adran 151 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972, mae’n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i weinyddu eu materion ariannol yn briodol.